УДК 338.45:621

О. Г. Кондрашевська,
аспірант, ПВНЗ "Європейський університет"

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ МАШИНОБУДУВАННЯ

У статті представлено концептуальний підхід до формування механізму фінансового управління підприємствами машинобудування.

In the article conceptual approach is presented to forming of mechanism of financial management of engineer enterprises.

Ключові слова: фінансове ресурсозбереження, збалансоване використання ресурсів, фінансовий механізм, фінансове управління.

Key words: financial resursozberezhennya, balanced use of resources, financial mechanism, financial management.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Теоретичні питання досліджуваної теми досліджувались зарубіжними науковцями, серед яких Е. Альтман, Е. Дж. Долан, Дж.К. Ван Хорн, І. Бланк, В.В. Іванов, Є.І. Уткін та ін.

Мета дослідження полягає у розробці концептуального підходу до формування механізму фінансового управління підприємствами машинобудування.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Необхідність пошуку найбільш ефективних способів стабілізації діяльності, досягнення стабільності розвитку підприємств та забезпечення стійкого функціонування пов'язана з трансформаційними процесами в економіці, нестабільністю політичної та економічної ситуації в країні, що і зумовлює необхідність розробки та впровадження дієвого механізму фінансового управління підприємствами машинобудування.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Варто зауважити на зовнішніх та внутрішніх чинниках впливу на забезпечення стійкого функціонування підприємств машинобудівної галузі, які, в свою чергу, умовно діляться на міжнародні, а саме: наявність циклічності економічного розвитку, рівень інтегрованості в міжнародну економіку та рівень міжнародної конкуренції; національні, до яких нами віднесені структура національно економіки, фінансово-кредитна система та грошовий обіг, податкова система та державні методи регулювання; ринкові, зокрема структура та динаміка попиту та пропозиції, рівень НТП, рівень конкурентоспроможності, рівень рентабельності, виробничих витрат.

Крім впливу зовнішніх та внутрішніх факторів на господарську діяльність підприємств машинобудування, зокрема зниження платоспроможного попиту, втрата ринків закупівлі та збуту, зростання цін на енергоносії, особливе місце займає відсутність дієвого механізму фінансового управління, в якому значний акцент необхідно робити на грошовому виразі наявних ресурсів. Механізм фінансового управління підприємствами машинобудування представлено на рис. 1.

Механізм фінансового управління підприємствами машинобудування має цільову спрямованість на раціональне використання наявних фінансових, трудових та матеріальних ресурсів, що дозволить максимізувати доходи підприємства, забезпечити оптимальний розподіл та найбільш ефективне використання, в першу чергу, фінансових ресурсів у виробничо-господарській діяльності підприємств та охоплювати всі цілі фінансового та виробничого циклів підприємства.

Механізм фінансового управління підприємствами машинобудування охоплює завдання, цілі та принципи, комплекс інструментів щодо його реалізації, що включає методи та важелі, систему забезпечення та фінансові критерії.

Запропонований механізм фінансового управління підприємствами машинобудування спрямований на забезпечення стійкого функціонування та підвищення ефективності фінансового управління підприємствами машинобудування шляхом використання наявних ресурсів, що і зумовлює необхідність його формалізації у певну математичну модель.

Механізм фінансового управління машинобудівними підприємствами *(MFU)* включає в себе завдання фінансового управління *(ZFU)*, цілі фінансового управління *(CFU)*, принципи фінансового управління *(PFU)*, фінансові інструменти *(FIFU)*, які складаються з важелів фінансового управління *(VFU)*, методів *(MFU)*, система забезпечення *(SZFU)* та фінансові критерії *(FKFU)*, використання складових якого забезпечить досягнення поставленої мети.

Таким чином, математична модель механізму фінансового управління має наступний вигляд:

$$MFU = (ZFU;CFU;PFU;FIFU(MFU;VFU);SZFU;FKFU)) \quad (1).$$

Завданням фінансового управління підприємствами машинобудування є забезпечення стійкого функціонування досліджуваних підприємств галузі та підвищення існуючої системи фінансового управління.

Отже, механізм фінансового управління підприємствами машинобудування об'єднує методи, важелі та фінансові механізми ефективного управління в єдину динамічну систему збалансованого використання та фінансового ресурсозбереження, в якій регулюючий вплив реалізується через інструментальний комплекс фінансового механізму та ба-

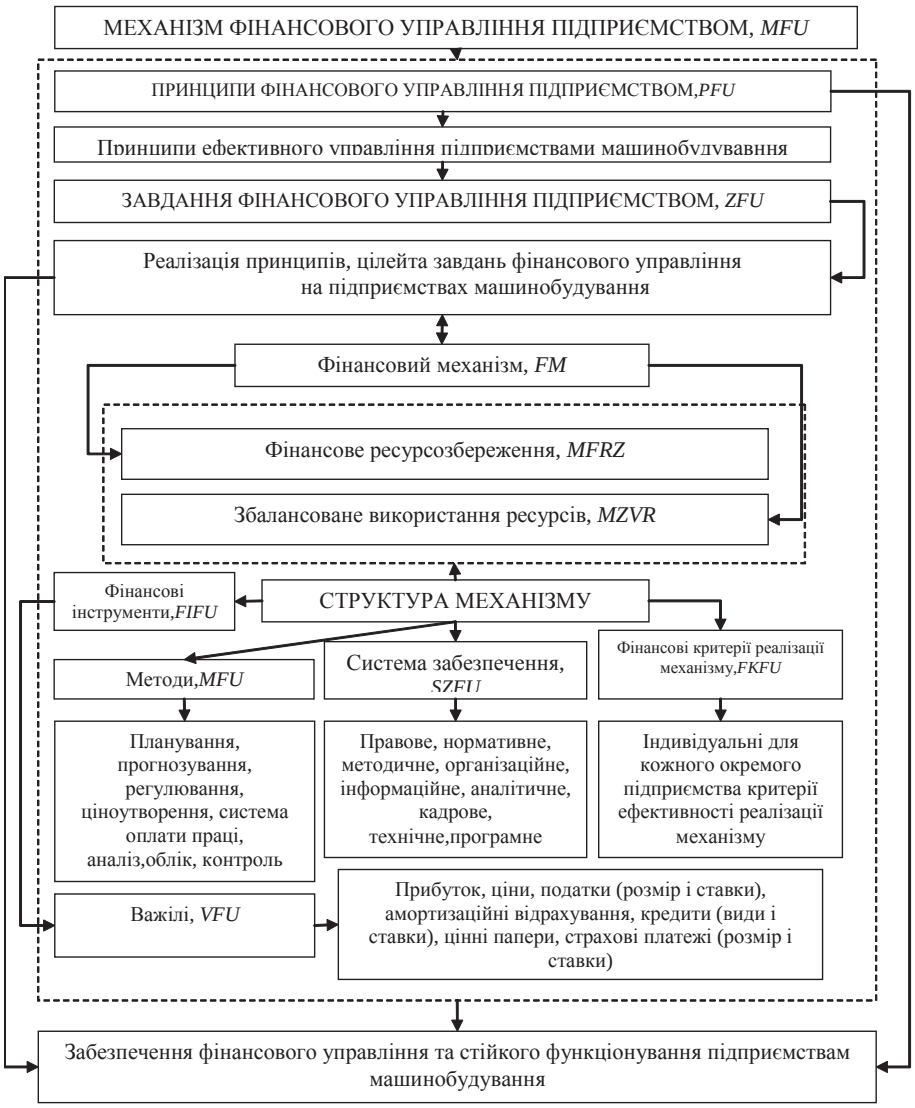

Рис. 1. Механізм фінансового управління підприємствами машинобудування

зується на принципах ефективного управління для досягнення головної мети — забезпечення стійкого функціонування підприємств галузі.

Фінансове ресурсозбереження в аспекті фінансового управління підприємствами машинобудування розглядається нами як цілісна система загального управління підприємством, тобто поєднання процесів пов'язаних з розробкою стратегій ефективного управління фінансовими, трудовими та матеріальними ресурсами підприємства, що містить певну сукупність важелів, форм, методів та інструментів організаційно-правового, фінансово-економічного та соціального забезпечення, спрямованих на досягнення поставленої мети визначеної стратегії в умовах зміни чинників внутрішнього та зовнішнього оточення. Причинами не реалізації ресурсозбереження на підприємствах машинобудування є обмеженість фінансових ресурсів щодо придбання ресурсозберігаючих технологій та устаткування, що потребує розгляду завдань економії ресурсів досліджуваними підприємствами в контексті вдосконалення технологічних процесів; відсутність дієвого механізму щодо задіяння внутрішньогосподарських резервів на ресурсозбереження та необхідність комплексного підходу до розгляду ресурсозбереження як складової комплексу заходів, який охоплює як виробничий, фінансовий, так і комерційний цикли його діяльності.

Під системою управління фінансовим ресурсозбереженням слід розуміти сукупність дій, визначених для кожного з підприємств машинобудування, з урахуванням специфіки виробничого та фінансових циклів, спрямованих на забезпечення ресурсозбереження за допомогою реалізації основних функцій управління для досягнення ефективності використання фінансових, трудових та матеріальних ресурсів та для забезпечення стійкого функціонування підприємств галузі. Значну роль у механізмі фінансового ресурсозбереження підприємств машинобудування відіграє певний комплекс основних функцій управління ресурсозбереженням, серед яких визначення мети управління фінансовим ресурсозбереженням підприємств машинобудування, оцінка й аналіз наявних ресурсів підприємств галузі, планування рівня ресурсного потенціалу, впровадження механізму фінансового ресурсозбереження досліджуваних підприємств, моніторинг фінансового ресурсозбереження, регулювання процесу фінансового ресурсозбереження підприємств та координація заходів щодо фінансового ресурсозбереження підприємств машинобудування.

Механізм фінансового ресурсозбереження підприємствами машинобудування представлено на рис. 2.

Збереження матеріальних та трудових ресурсів зумовлює необхідність зменшення питомих витрат матеріалів шляхом скорочення витрат і відходів сировини та матеріалів; використання відходів та побічних продуктів; комплексної переробки сировини; застосування ресурсозберігаючої техніки; запровадження маловідходних та безвідходних технологій; зниження трудомісткості продукції; визначення внутрішніх резервів економії трудових ресурсів; скорочення трудових витрат; планування продуктивності праці та підвищення рівня механізації виробництва. Серед чинників, що зумовлюють необхідність впровадження на підприємствах машинобудування ресурсозберігаючої техніки в структурі механізму фінансового ресурсозбереження як структурної частини механізму фінансового управління підприємствами машинобудування, є чинники, що зумовлюють зниження питомої частини витрат фінансових ресурсів, трудових та матеріальних, до яких віднесено, зокрема посилення впливу фінансово-кредитного механізму на результати роботи підприємства і економію питомих витрат енергетичних ресурсів, які виникають у процесі діяльності кожного з досліджуваних підприємств машинобудування.

Для подальшого розрахунку ефективності застосування механізму фінансового ресурсозбереження варто його представити як певну математичну модель:

MFRZ=(X1;X2;X3;X4;X5;Q1;Q2;Q3;Q4;Q5;G1;G2;G3;G4;G5) (2),

де MFRZ — механізм фінансового ресурсозбереження; X1 — ефективне використання залучених ресурсів; X2 — виявлення внутрішньогосподарських резервів; X3 — збільшення прибутку за рахунок економічного використан-

ня коштів; X4 — встановлення раціональних фінансових відносин з бюджетом, кредиторами, користувачами та іншими контрагентами; X5 — контролювання фінансового стану, платоспроможності та кредитоспроможності підприємства; Q1 — зниження трудомісткості продукції; Q2 — внутрішні резерви економії трудових ресурсів; Q3 — скорочення трудових витрат; Q4 — планування продуктивності праці; Q5 — підвищення рівня механізації виробництва; G1 — Зменшення питомих витрат матеріалів; G2 — використання відходів та побічних продуктів; G3 — комплексна переробка сировини; G4 — застосування ресурсозберігаючої техніки; G5 — запровадження маловідходних та безвідходних технологій.

Практичне запровадження запропонованого механізму ресурсозбереження для підприємств машинобудування дозволить забезпечити стабільне зростання ресурсоефективності ЗАТ "Азовський машинобудівний завод", ВАТ "Полтавський машинобудівний завод" та ВАТ "Смілянський машинобудівний завод" і відповідно підвищення рівня ресурсного потенціалу та стійкість функціонування.

На наш погляд, збалансоване використання ресурсів зумовлює дотримання відповідних пропорцій у русі фінансових, трудових та матеріальних потоків протягом повного циклу їхнього кругообігу, оскільки фінансові, матеріальні та трудові ресурси розглядаються нами у грошовому виразі, та забезпечує умови щодо їхнього ефективного формування, розподілу та використання згідно визначених пріоритетів та поставленого завдання кожного з досліджуваних підприємств для здійснення стійкого функціонування, реалізація якого можлива за умови зростання обсягів виробництва та комерційної складової діяльності підприємств, підвищення платоспроможності і ліквідності (рис. 3).

Формування та розподіл фінансових ресурсів передбачає вибір складу та структури необоротних активів та змінної частини оборотних активів за рахунок власного капіталу і довгострокових зобов'язань та амортизаційних відрахувань (тобто, використання компромісної моделі управління оборотним капіталом): від основних засобів, що використовуються та нематеріальних активів, що дозволить забезпечити мінімальний ризик, оскільки для формування змінної частини оборотних активів короткострокові зобов'язання використовуються у незначних обсягах; трудових — упорядкування й удосконалення системи формування робочої сили, збереження, відтворення і поліпшення трудового потенціалу; матеріальних — складання планів руху матеріальних ресурсів у всіх ланках виробничого циклу та формування критеріїв оцінки використання ресурсів.

Фінансовим інструментом збалансованого використання фінансових ресурсів є капіталізація одержаного прибутку, що дозволить скоротити використання позикового капіталу, зменшення періоду тривалості операційного циклу, яке дозволить підвищити ефективність використання позикового капіталу та фінансування змінної частини оборотних активів за рахунок короткострокових зобов'язань; трудових — зниження трудомісткості продукції; економія робочого часу та підвищення кваліфікації робіт, удосконалення і зниження витрат на керування підприємством; матеріальних — регулювання руху матеріальних ресурсів у ході використання, зменшення терміну зберігання запасів, скорочення обсягів середнього залишку запасів та зниження витрат матеріальних ресурсів на виробництво, крім того, удосконалення конструкції і технології виготовлення машин, зниження матеріаломісткості продукції, скорочення браку, зниження норм витрати і підвищення коефіцієнтів використання ресурсів, скорочення втрат ресурсів за рахунок поліпшення умов транспортування, складання і зберігання, використання замінників природної сировини та матеріалів та розвиток ресурсозберігаючих і маловідходних технологій, використання вторинних ресурсів.

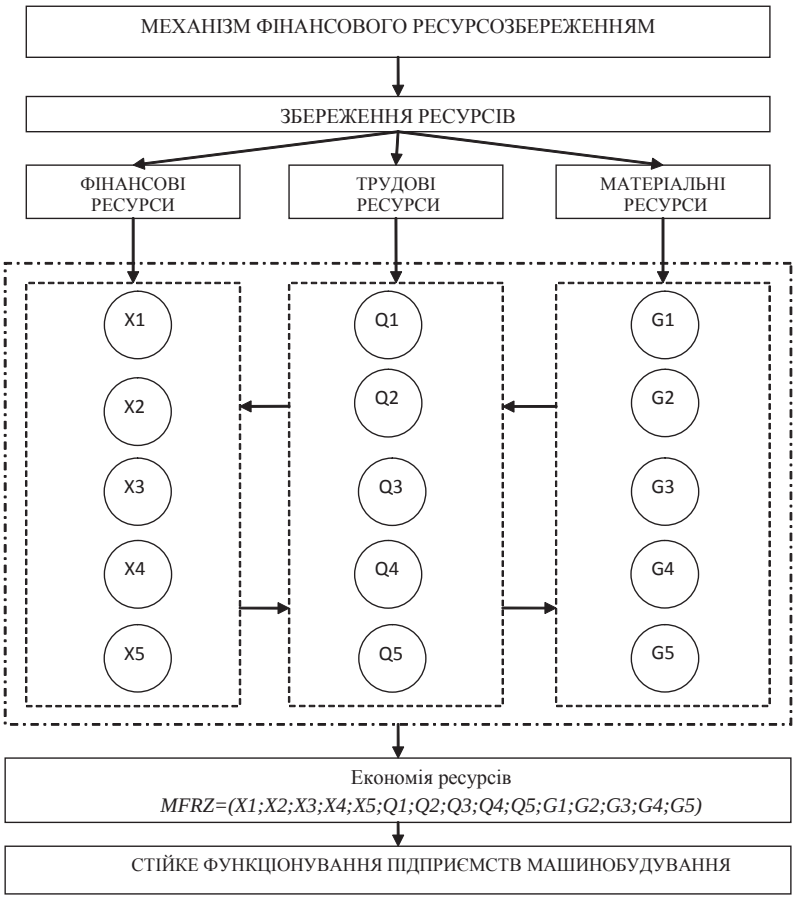

X1 — ефективне використання залучених ресурсів; X2 — виявлення внутрішньогосподарських резервів; X3 — збільшення прибутку за рахунок економічного використання коштів; X4 — встановлення раціональних фінансових відносин з бюджетом, кредиторами, користувачами та іншими контрагентами; X5 — контролювання фінансового стану, платоспроможності та кредитоспроможності підприємства.

Q1 — зниження трудомісткості продукції; Q2 — внутрішні резерви економії трудових ресурсів; Q3 — скорочення трудових витрат;Q4 — планування продуктивності праці; Q5 — підвищення рівня механізації виробництва.

G1 — Зменшення питомих витрат матеріалів; G2 — використання відходів та побічних продуктів;G3 — комплексна переробка сировини; G4 — застосування ресурсозберігаючої техніки; G5 — запровадження маловідходних та безвідходних технологій.

Рис. 2. Механізм фінансового ресурсозбереження підприємствами машинобудування

Для подальшого розрахунку ефективності застосування фінансового механізму збалансованого використання ресурсів необхідно представити фінансовий механізм збалансованого використання ресурсів як сукупність визначених складових у наступну математичну модель:

$$FMZVR=(KP;ZPTrOC;FZOAKZ;ZTP;ERH;ZVKP;RRMTR;TZZ;SZSZ;UKVM;ZMMP;SB;PUTRSZ;VZPS;VVS) \quad (3),$$

де KP — капіталізація одержаного прибутку; ZPTrOC

— зменшення періоду тривалості операційного циклу; FZOAKZ — фінансування змінної частини оборотних активів за рахунок короткострокових зобов'язань; ZTP — зниження трудомісткості продукції; ERH — економія робочого часу та підвищення кваліфікації робіт, ZVKP — удосконалення і зниження витрат на керування підприємством; RRMTR — регулювання руху матеріальних ресурсів у ході використання; TZZ — зменшення терміну зберігання запасів; SZSZ — скорочення обсягів середнього залишку запасів та зниження витрат матеріальних ресурсів на виробництво; UKVM — удосконалення конструкції і технології виготовлення машин; ZMMP — зниження матеріаломісткості продукції, SB — скорочення браку; PUTRSZ — скорочення втрат ресурсів за рахунок поліпшення умов транспортування, складання і зберігання; VZPS — використання замінників природної сировини та матеріалів та розвиток ресурсозберігаючих і маловідходних технологій; VVS — використання вторинних ресурсів.

Застосування фінансового механізму забезпечення збалансованого використання ресурсів ВАТ "Дрогобицький машинобудівний завод" та ВАТ "Барський машинобудівний завод", ЗАТ "Бердянський машинобудівний завод", ВАТ "Карлівський машинобудівний завод" дозволить підвищити якість фінансових, трудових та матеріальних ресурсів та забезпечити ефективність використання наявних обсягів ресурсів.

Отже, використовуючи методологію теоретико-множинного підходу формалізовано, модель фінансового управління підприємствами машинобудування можна подати у наступному вигляді:

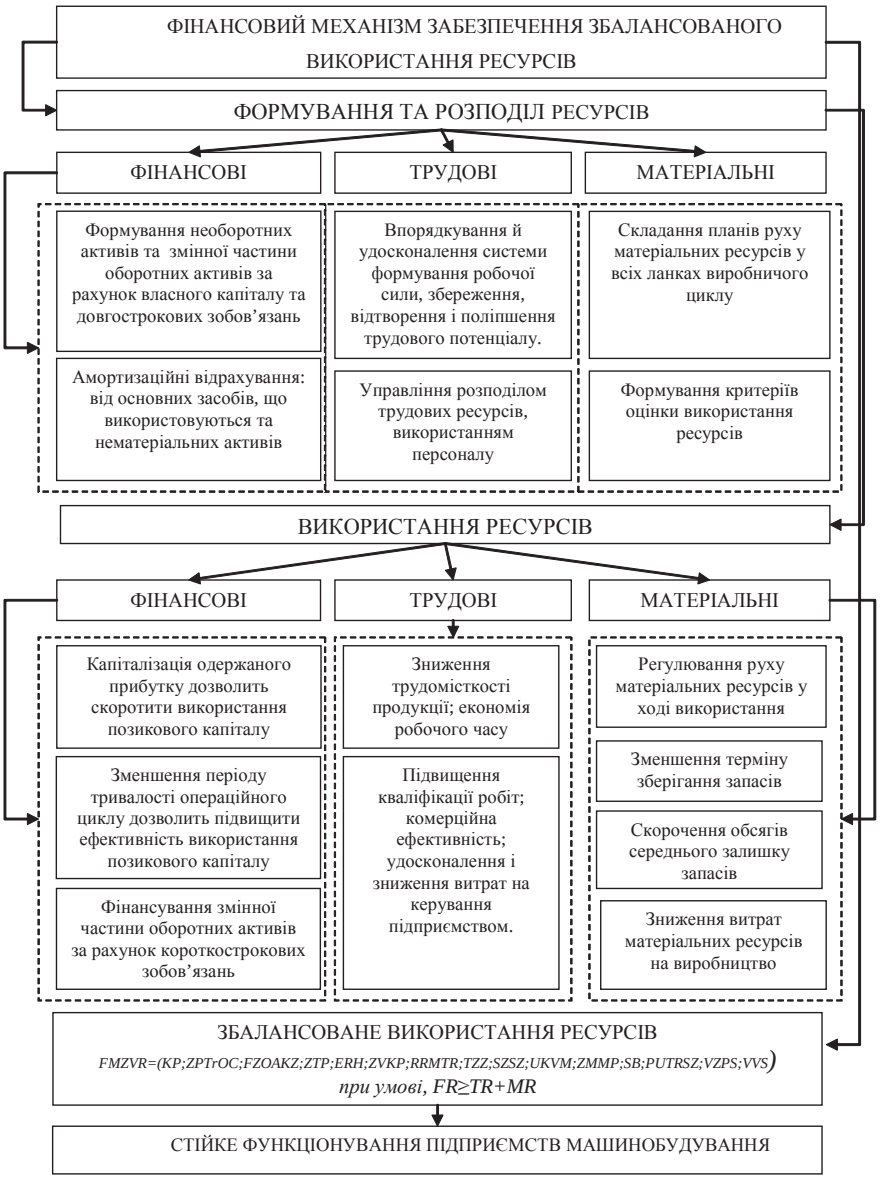

Рис. 3. Фінансовий механізм забезпечення збалансованого використання ресурсів підприємствами машинобудування

$$MdFU = (FMR; FMZVR) \quad (4),$$

де MdFU — модель фінансового управління підприємствами машинобудування; FMR — фінансовий механізм ресурсозбереження; FMZVR — фінансовий механізм збалансованого використання ресурсів.

ВИСНОВКИ

Запропонований механізм фінансового управління підприємствами машинобудування, який поєднує, з одного боку, фінансовий механізм ресурсозбереження, впровадження якого дозволить забезпечити стабільне зростання ресурсоефективності, досягти максимальний ефект збереження ресурсів при застосуванні стратегічного комплексу заходів, який враховує специфіку діяльності підприємств, підвищення рівня ресурсного потенціалу, а з іншого — фінансовий механізм збалансованого використання ресурсів, застосування якого підвищить ефективність використання наявних обсягів ресурсів шляхом ліквідації джерел втрат ресурсів у фінансовому циклі та у процесі виробництва, зумовлює цілісну систему стратегічного управління підприємством та дозволяє забезпечити стійке функціонування досліджуваних підприємств машинобудівної галузі.

Література:

1. Пономаренко В.С. Механизм управления предприятием: стратегический аспект. — Харьков: Изд.ХГЭУ, 2002. — 252 с.

2. Мішина С.В. Організаційно-економічний механізм управління фінансовими ресурсами на підприємстві / С.В. Мішина, О.Ю. Мішин. — Харків: Вид. ХНЕУ, 2006. — 176 с.

3. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств: навч. посіб. — К.: Знання, 2000. — 378 с.

4. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия. — Минск: Новое знание, 2002. — 704 с.

5. Прокопишин Л.М. Механізм формування та використання управлінського потенціалу на підприємствах машинобудування // Актуальні проблеми економіки. — 2009. — № 7. — С. 138—145.

6. Шандова Н.В. Розробка механізму управління стійким розвитком підприємств машинобудування // Актуальні проблеми економіки. — 2007. — № 2. — С. 101—105.

7. Пастухова В.В. Стратегічне управління підприємством: філософія, політика, ефективність: монографія. — К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2002. — 302 с.

Стаття надійшла до редакції 14.11.2011 р.